

Råd for arrangører av Åpen Gård 2010

Tipshefte fra Informasjonsavdelingen i Norges Bondelag

Tipsheftet og annen nyttig informasjon er samlet på bondelaget.no,
se For lokallag og tillitsvalgte.

Åpen Gård

Styret i Norges Bondelag ønsker igjen å understreke at Åpen Gård er en svært viktig arena for å nå ut til befolkningen med gårdsopplevelser og kunnskap om norsk landbruk. Helt siden starten i 1988 har Åpen Gård vært en suksess. Det er først og fremst lagånden som finnes i Bondelaget som gjør dette mulig.

Åpen Gård er arbeidskrevende. Hvert år legges det ned tusenvis av dugnadstimer rundt om i arrangørlagene. Vi vet at det først og fremst er medlemmene ute i lokallagene som har gjort at Åpen Gård er en suksess. Andre har beskrevet tiltaket som en enorm reklame for landbruket, verdt millioner av kroner. Åpen Gård er Bondelagets største og beste møteplass med folk flest – bruk denne muligheten til å fortelle hvor viktig landbruket er!

Fakta om Åpen Gård

- Arrangert siden 1988
- 22. august de fleste steder – liste over alle arrangementer på www.bondelaget.no/apengard
- Arrangert på mellom 70 og 100 gårder spredt over hele landet hvert år
- Landets største dugnadsbaserte arrangement?
- Mellom 50.000 og 70.000 besøkende hvert år

Innhold:

Valg av gård	3
Årets tema: Kjærlighet til norsk mat	3
Formelle krav – informasjon fra Mattilsynet.....	4
Arrangementsforsikring.....	5
Tips for planlegging og arbeidsfordeling	5
Materiell til Åpen Gård – bestill i nettbutikken.....	6
Markedsføring og pressearbeid	6
Servering.....	8
Tips til aktiviteter.....	9
Sikkerhet og sanitær.....	12
Trafikk og samband	12
Under arrangementet	13
Etter arrangementet.....	13
Åpen gård hos oss – send inn senest 1. juli.....	14
Evaluerings skjema – send inn senest 1. september.....	15
Vedlegg – Kortvarig omsetning av mat/næringsmidler	16

Valg av gård

Sikkerhet først

Tenk sikkerhet og arbeidsmiljø! Gården må være et sikkert sted for besøkende, arrangører og dyr.

Plass nok

Velg en gård som har plass til det antall besøkende dere venter vil komme. Gården bør ligge slik at den er lett tilgjengelig med mulighet for parkering i nærheten. Den utvalgte gården bør være et veldrevet bruk, med en viss orden.

Produksjon

Velg gjerne en gård med husdyr, da dyr er kontaktskapere. Hvis produksjonen på gården er veldig spesialisert, kan andre dyreslag lånes fra naboer for anledningen. Husk avklaring med Mattilsynet. Åpen Gård bør ikke være en ren maskinutstilling, men vis gjerne for eksempel mekaniseringskjeden i en produksjon.

Årets tema: Kjærlighet til norsk mat

”Kjærlighet til norsk mat” er et gjennomgående tema for Bondelaget. Vi ønsker å sette fokus på den gode, trygge og mangfoldige maten bøndene produserer, og hvor mye matproduksjon og matlaging har å si for kultur og tilhørighet.

Dette temaet kan brukes i mange sammenhenger på Åpen Gård.

Forslag:

- Bruk logoen på menyer – logo finnes på bondelaget.no
- Årets natursti er en matsti – finnes på bokmål og nynorsk på bondelaget.no
- Matboka mi er et nytt barnehefte som kan deles ut til besøkende barn.
- Involver lokale krefter som kokker, ordfører eller andre kjente personer til å være med å lage mat. Kokkekamp? Barnas kjøkken?
- Hvor kommer maten fra? Informer om produksjonen på gården og i kommunen.
- Jordvern og internasjonale utfordringer: Informer om hvor viktig det er å bruke all jorda vi har til matproduksjon.

Formelle krav – informasjon fra Mattilsynet

Framvisning av dyr

Det er fritt fram for å vise gårdens egne dyr i forbindelse med Åpen Gård. For framvisning av dyr fra andre gårder, kreves tillatelse fra det lokale Mattilsynet. Se www.mattilsynet.no/dyr/gard eller ring Mattilsynets forbrukertelefon 06040.

- Sørg for lett tilgjengelige håndvasker/desinfiserende håndvask for de besøkende for å forhindre smitte fra dyr til mennesker. (Plakat finnes på Mattilsynets nettside.)
- For å beskytte gårdens egne dyr, bør man huske på 48-timers-regelen: Om noen har vært på gårdsbesøk eller vært på gård i utlandet, bør det gå minimum 48 timer før de har kontakt med husdyr i Norge. Om vedkommende kommer fra et område med alvorlig smittsom dyresykdom, bør det gå minimum 72 timer.
- Dersom de besøkende skal inn i husdyrrom, er fotbad eller skovertrekk et minimum! Helst bør det også være overtrekksklær. (Tine og Nortura kan være behjelpelig med utstyr.)
- Det er ikke tillatt å servere melk direkte fra gårdstank, verken som smaksprøver eller til bruk i mat som selges.

Salg av mat

For bevertning og salg av mat må Mattilsynet orienteres. Skjemaet "kortvarig omsetning av mat/næringsmidler" sendes til Mattilsynet lokalt. Se eksempel på skjema som vedlegg bakerst i tipsheftet, eller www.mattilsynet.no/dyr/gard.

Mattilsynets huskeliste for matsalg:

- Legg spiseplassen vekk fra dyrene.
- De som håndterer næringsmidler må ha egen håndvask separat fra publikum.
- Alt utstyr som benyttes må være rent.
- Alle produkter som selges/omsettes skal være produsert i en virksomhet godkjent av Mattilsynet. Salg/omsetning av mat produsert i privat kjøkken er ikke tillatt.
- Innredning og utstyr som kan komme i kontakt med næringsmidler skal ha glatte overflater som er hygieniske og lette å rengjøre.
- Varm mat skal oppbevares ved 60 °C eller varmere.
- Kjølevarer skal holde temperatur mellom -1 og +4 °C. Fryste varer skal holde temperatur på -18°C eller kaldere.
- Næringsmidlene skal være skjermet fra omgivelsene slik at faren for forurensning reduseres. Produktene må plasseres minst 60 cm over bakken og være overdekket med presenning, parasoll eller lignende.
- Det må finnes et tilstrekkelig antall søppelkasser i tilknytning til matlaging og servering.

Arrangementsforsikring

Norges Bondelag har også i år inngått en forsikringsavtale med Gjensidige om forsikring av Åpen Gård. Norges Bondelag betaler premie og egenandeler. Forsikringen omfatter ansvarsforsikring, husdyrforsikring for husdyr og hester som er lånt inn i forbindelse med arrangementet. Ulykkesforsikring for personer som besøker Åpen Gård dekkes også. Denne forsikringen gjelder i tillegg til de forsikringer vertsgården har fra før. Se vedlagte informasjonsbrosjyre.

Ta gjerne en runde på gården med forsikringskontakten i forkant av arrangementet for å avdekke eventuelle ulykkesmuligheter. HMS-hefte fra KSL samt materiell og rådgivere fra Landbrukets HMS-tjeneste gir gode tips. Kontaktperson i Norges Bondelag: Pål-Arne Oulie, tlf: 22 05 45 14

Tips for planlegging og arbeidsfordeling

Her er et forslag til forskjellige arbeidsområder som kan fordeles:

- Sekretariat og økonomi
- Markedsføring
- Servering
- Aktiviteter
- Presentasjon av gården og landbruket
- Sikkerhet og sanitær
- Trafikk og samband

Noen må "styre"

En person, som for eksempel også kan være sekretær, koordinerer alle arbeidsområder.

Intern informasjon

Sørg for referat fra planleggingsmøter og at alle som er med i planlegging og gjennomføring vet hva de skal gjøre. Husk også samarbeidende organisasjoner.

Økonomi

Sett opp et enkelt budsjett på forhånd der utgiftene ikke er større enn inntektene. Finn inntektsmuligheter, vær kreative! Unngå inngangspenger men bruk derimot kiosk og salg av landbruksvarer som grønnsaker, honning og lignende som inntektskilde. Skal Åpen Gård være et underskudsforetak som dekkes økonomisk fra annet hold, skal det være et bevisst valg. Det enkleste prinsippet er at regnskapet "skal gå i null".

Oppsummering

Sørg for at det blir gjort en oppsummering umiddelbart etter arrangementet, slik at viktige ting ikke blir glemt. Oppsummeringen kan for eksempel skje ved at dugnadsgjengen i hvert arbeidsområde skriver ned sin del. Rapportene samles inn av sekretæren, og brukes ved lignende anledninger senere.

Materiell til Åpen Gård – bestill i nettbutikken

Arrangører av Åpen Gård kan bestille materiell i nettbutikken på bondelaget.no. Bestill materialet **innen fristen 11. juni**. Husk å skrive dato for arrangementet på bestillingen. Arrangør av Åpen Gård belastes ikke for porto og ekspedisjonsgebyr.

I nettbutikken finnes flere varegrupper.

Varegruppe **Åpen Gård**:

- Åpen Gård – Klistremerke (ruller med 100 merker)
- Åpen Gård – Oppslagsplakat (5 eks pr arrangement er gratis)
- Åpen Gård – Skyggelue
- Åpen Gård – Stolpeplakat (5 eks pr arrangement er gratis)
- Åpen Gård – T-skjorte
- Åpen Gård – Veiviserplakat (5 eks pr arrangement er gratis)

Varegruppe **Skole – Den grønne skolen**:

- Her finner dere bl.a. mange barnehefter som kan deles ut på arrangementet. Velg hefter ut fra gårdens produksjon. Til tema Kjærlighet til norsk mat er det aktuelt å bruke det nye heftet Matboka mi som inneholder mange oppskrifter. I nettbutikken er det mulig å bla i PDF-versjon av heftene.

Varegruppe **Kunnskapsmateriell**:

- Heftet Norsk matproduksjon – i en komplett verdikjede kan gi tilleggsmateriell til interesserte besøkere.

Varegruppe **Profilering**:

- Her finner dere bl.a. vest med BONDE på ryggen, kjeledresser og t-skjorter.

Markedsføring og pressearbeid

Mål

- Skape medieoppmerksomhet om Åpen Gård.
- Skape interesse for å besøke Åpen Gård.
- Vise hva norsk landbruk betyr for lokalsamfunnet.

Målgrupper

- Barnfamilier
- Opinions-/forbrukere

Utfordringer

- Åpen Gård omtales som en hyggelig dag på en gård og det er positivt. Samtidig ønsker vi å bruke denne dagen til å fortelle mer om hva norsk landbruk er og betyr.

Det er viktig med god omtale av Åpen Gård i mediene både på forhånd og i etterkant. Den jobben dere gjør overfor de lokale mediene, er svært viktig. Under finner dere noen gode tips og råd for dette arbeidet. Om dere klarer å få media til å ha forhåndsomtale av arrangementet er dette mye mer effektivt enn en annonse samme sted!

Vær målbevisst, tenk først på hvem dere vil ha som besøkende på Åpen Gård. Tenk deretter igjennom hvordan og hvor dere kan nå dem med informasjon.

Kontakt med medier

Informere presse og andre medier i god tid. Be inn lokal presse til en pressefrokost eller som tilskuer til en dugnad på vertsgården et par uker før arrangementet. Husk også å ta kontakt med lokale radio og tv-stasjoner. Hvor vellykket mediearbeidet er, avhenger bl.a. av hvilke journalister dere kommer i kontakt med.

Gjennomtenkte planer og grundig forberedelse er imidlertid viktig og gir større muligheter for å nå fram. Forbered gjerne fakta om landbruket i kommunen og inviter med politikere for å kommentere landbrukets betydning i lokalsamfunnet. En god blanding av fakta og hyggelige opplevelser gir gode oppslag.

Invitasjoner

Inviter kjente personer f.eks. til åpningen av arrangementet. Inviter også eldre hederskvinner og -menn og tillitsvalgte i fylkesstyret eller sentralt i Bondelaget som kommer fra området. Fortell pressen hvem som kommer, måtte det være en barnehage, et regjeringsmedlem eller en lokalpolitiker.

Kontaktperson for presse

Finn en talsperson i lokallaget eller i arrangementskomiteen som tar seg av mediene. Det gjelder både i forkant og under arrangementet. Det er god service overfor journalistene og greit å vite for arrangørene at journalistene blir tatt hånd om.

Kommunikasjonskriser

Det kan være nyttig å ha tenkt gjennom hva dere gjør og sier hvis det skjer en ulykke på Åpen Gård, men la det ikke bli en stor del av forberedelsene. Hvis noe går galt er det viktig å være åpen og ydmyk, og beklage sterkt det uheldige som har skjedd. Ta kontakt med fylkeskontoret hvis dere trenger hjelp.

Annonsering

Flere av fylkeskontorene setter inn felles annonse for Åpen Gård i de større avisene i fylket. Hvis dere ønsker å sette inn egen annonse, ta kontakt med fylkeskontoret for å samkjøre annonseringen.

Gjør arrangementet kjent:

- Sett opp plakater med program på plakattavla på nærmeste handelssenter og butikker og kafeer.
- Sett opp skilt til gården og gjerne på låven eller annet synlig sted på gården en ukes tid før arrangementet.
- Send et invitasjonsbrev eller sett opp en plakat i barnehagene i området. Har skolen startet for høsten, send invitasjon dit også.
- Å kopiere opp lapper som kan legges i postkassene i boligfeltene i nærområdet, er en effektiv måte å oppnå kontakt direkte med publikum.

Bruk Åpen Gård-profil

Bruk Åpen Gård-logo på plakater, materiell og i annonser. Logo finner dere på www.bondelaget.no under informasjon til lokallag og tillitsvalgte.

Servering

Åpen Gård-kiosk

Lag et serveringssted eller kiosk med muligheter for de besøkende til å kjøpe forfriskninger, kaffe og annet. Kanskje kan en finne et eget navn på gårdens kafé?

Selg gjerne mat, grillede koteletter, pølser, rømmegrøt, lokale retter, osv. Det er viktig med god kvalitet på varene som selges, riktig temperatur, gjennomstekt/varmet osv. Prisene bør være tilnærmet vanlige kioskriser. Kiosken er en viktig inntektskilde.

- **Noe å sitte på:** Bord og stoler eller kanskje krakker og benker kan lånes fra forsamlingshus.
- **Engangsartikler:** Bruk engangskrus, -tallerkener og -bestikk som har en viss kvalitet.
- **Nok strøm:** Sørg for at det er nok elektrisitet tilgjengelig og riktige kontakter til innlånte kjøledisker osv. Kokeplater tar mye strøm!
- **Hvor mye mat?** En Åpen Gård med 1000 besøkende i godt vær kan fortære: 200 liter kaffe, 350 vaffelplater, 250 pølser, 275 yoghurt og saftbegre, 175 is.

Samvirkeprodukter

Tine og Nortura er Åpen Gårds samarbeidspartnere, og melke- og kjøttprodukter som tilbys på Åpen Gård skal være fra Tine og Nortura.

Nortura refunderer kr 1.000 for hvert arrangement som har kjøpt Nortura-produkter til bruk på Åpen Gård. Dere kjøper selv varer i butikk og sender kopi av kvittering til bondelagets fylkeskontor innen 1. september. Fylkeskontoret administrerer refusjonen.

Tine tilbyr varer til engrospris. Varer kan bestilles for levering til nærbutikken. Tine har også kjølebrønner til utlån noen steder – fylkeslaget vet mer om dette.

Kontaktpersoner i Tine

Alle kontaktpersonene kan nås via Tines felles sentralbord 03080.

Region Nord:	Inge Aspvoll
Region Midt: Tunga/Høgset:	Randveig Hanssen, Liv Skogset
Region Midt: Namsos:	Hanne Skorstad
Region Vest:	Mona Austgulen, TMV
Region Sør: Telemark og Agder:	Sigbjørn Haslemo (916 19 850)
Region Sør: Rogaland:	Knut Schibevåg (906 18 530)
Region Øst:	Tove Myhre (915 25 612)

Kaffe og te

På alle Åpen Gård-arrangement serveres det importerte landbruksprodukter, nemlig kaffe og te. Vi oppfordrer til bruk av Fairtrade-merka produkter der det er mulig. Fairtrade er ei internasjonal merkeordning som garanterer at småbønder og plantasjearbeidere i utviklingsland får tryggere arbeidsvilkår og bedre priser for sine produkter. Norges Bondelag er en av stifterne av Fairtrade Max Havelaar Norge, som administrerer merkeordninga her. På www.fairtradenorge.no finnes oversikt over produkter og salgssteder.

Tips til aktiviteter

På Åpen Gård ligger alt til rette for å ha både morsomme og lærerike aktiviteter. Den informasjonen som huskes best er den en selv har deltatt i. Derfor bør vi legge vekt på å anskueliggjøre best mulig.

Fortell om gården	<p>Sett opp plakat som forteller om hva som dyrkes på gården, areal, og hvem som bor der. Tegn et kart over gården, slik at de besøkende har noe å orientere seg etter. Ta også med noe om gårdens historie.</p> <p>Lag plakater i tilknytting til det man kan se ulike steder på gården.</p> <p>Skriv kort tekst på plakatene. Inntrykkene på en Åpen Gård er mange og folk tar seg sjelden tid til å lese lange forklaringer. Ha et lite lager av blanke plakater i reserve. Det dukker alltid opp et informasjonsbehov.</p>
Natursti	<p>Natursti med logo Kjærlighet til norsk mat ligger vedlagt i denne sendinga. Naturstien ligger som word-fil på bondelaget.no (kan lagres som nytt dokument for å legge inn lokale spørsmål).</p> <p>På nettsiden finner dere også natursti frå 2009, med logo Open Gard. Materiellet finnes både på nynorsk og bokmål.</p> <p>Postene på naturstien er et godt utgangspunkt for å presentere fakta på en informativ og god pedagogisk måte. Personer som forteller og svarer på spørsmål er viktigere enn tekstplakater.</p>

Aktiviteter for alle	Lag aktiviteter som mange besøkende kan delta i. Tenk på hvem som kommer når dere planlegger aktivitetene. Det bør være noe for en hver smak og for enhver alder.
Høyhopping	En sikker vinner! Husk at det bør være voksne til stede hele tiden, at avspranget ikke må være for høyt, og at høyet som blir brukt er uegnet til fôr etterpå.
Plukk poteter	Sett noen rader med tidligpoteter nær tunet, og la de besøkende ta opp sine egne poteter, som de kan få eller kjøpe. Det er stor stas å servere selvplukkede poteter! Husk papirposer eller annet å ha potetene i.
Snekring	Snekring av verktøykasser eller fuglekasser. Kapp opp materialene på forhånd. Husk spiker.
Vedkløyving	Huggestabbe, øks og ferdig kappede stokker gjør vedkløyving til en fin aktivitet.
Lekemuligheter	Sandkasse og tråtraktorer er alltid populært.
Dyr	Melking for hånd er en opplevelse for de som ikke har prøvd det før. Ridning og kjøring med hest er alltid populært. Kanskje kan gammelt utstyr brukes?
Lag smør eller eggedosis	Barna kan lage smør selv med fløte i et lite syltetøyglass. Ristes til fløten stivner Test på forhånd for å se hvor lang tid det tar. Med hjulvisp kan barna lage eggedosis selv, og smake etterpå.
En flink forteller	Få en flink forteller til å lage eventyrstund for barna. Dette bør være på et sted hvor en kan sitte uforstyrret.
Historie og tradisjoner	Ta kontakt med det lokale historielaget og få til et samarbeid. Finn fram en gammel separator og vis hvordan den virker. Framvisning av gamle håndverksteknikker er alltid interessant. Såpekoking, garnfarging, knivmaker, veving, spinning osv.
Plant et tre	Sørg for granplanter og plantehakker og anvis et sted. Kanskje i samarbeid med Skogeierlaget?
Publikum på sykkel	Opplys på forhånd om at det vil bli trekning av en sykkel eller sykkelutstyr for alle som kommer til Åpen Gård med sykkel. Dette kan for eksempel skje i samarbeid med en lokal sykkelforhandler. På store arrangementer kan dette også betyr at parkeringsplassen kan begrenses hvis mange kommer på sykkel.

For voksne	Lag også aktiviteter for voksne! Melkespannkasting, hestekokasting, steinflytting, "sterk mann/dame-konkurranse" eller lignende. Husk premier. Det kan være bra med noe å lese på mens barna leker, som gir kunnskap og bakgrunn om landbruket: Lokalt materiell eller heftet Norsk matproduksjon – i en komplett verdikjede (bestilles i nettbutikken).
Produksjon	Merk teiger i nærheten av der folk vil ferdes med korte forklaringer på det som dyrkes der, om hvilket arbeid som er lagt ned og om produksjonsmengde. Eksempel: "Poteter. Potetene ble satt i slutten av mai og tas opp i september. Dette jordet er X daa, og vil normalt gi ca. Y kg, nok til Z personers potetforbruk gjennom ett år."
Vis fram maskinene	Maskiner og utstyr kan stilles opp slik at folk kan se. Forklar kort på en plakat hva utstyret kalles, når det brukes og hva det brukes til. OBS: Landbruksredskap er ikke klatrestativer! Det går likevel an å la unger sitte på en traktor som står stille (uten nøkkel), under tilsyn.
Vis fram dyr	Sørg for godt med plass til dyrene slik at de ikke stresses unødige. Å vise fram dyr fra andre gårder, krever tillatelse fra Mattilsynet.
Fortell om fôr	Vis fram en dagsrasjon fôr og vann og produksjon for en dag eller periode for ei ku, en sau, en geit, en høne eller en gris. For eksempel en dagsproduksjon melk i form av melkekartonger satt etter hverandre på et bord eller en årsproduksjon ull i en haug. For de fleste sier dette mer enn en plakat om fôrenheter, proteinforbindelser, næringsopptak og avdrått. Husk å ta med en dags gjødsel og hva det kan brukes til.
Veterinæren	Kanskje kan veterinæren være til stede noen timer og svare på spørsmål fra de besøkende?
Produktene fra gården	Noen steder er kornet modent. Er det ei mølle som kan brukes på eiendommen eller finnes det ei motordrevet, flyttbar mølle i bygda? Salg av nymalt hvetemjøl i en-kilos poser kan være en måte å få inn penger på også.
Næringsutvikling og bygdeutvikling	Norsk landbruk er mer enn matvareproduksjon. Åpen Gård er en fin anledning til å presentere gode eksempler på næringsutvikling og verdiskaping i landbruket. Noen lokale småskalaprodusenter kan selge sine varer?

Sikkerhet og sanitær

Toaletter nok: Sørg for at det finnes godt merkede toaletter på stedet.

I tilfelle regnvær: Planlegg hvor folk skal oppholde seg hvis det brått kommer et regnvær. Ha presenninger tilgjengelig for sikkerhet skyld.

Husk brannfaren: Ha alltid brannslukningsutstyr lett tilgjengelig, og særlig i nærheten av åpen ild (ved grillen osv.). Sørg for at telefonnummer til brannvesen, ambulanse og lege er lett tilgjengelig, gjerne slått opp på veggen i en alltid bemannet "sikkerhetssentral".

Førstehjelp: Ta kontakt med et førstehjelpeskorp som kan være tilstede hele tiden under arrangementet. Også viktig å ha førstehjelpsutstyr lett tilgjengelig.

Søplekasser: Sett ut søppelkurver eller plastsekker.

Askebegre: Plasser ut bøtter med fuktig grus som askebegre på spesielle røykeplasser og ha generelt røykeforbud utenom disse plassene. Merk av de områdene som er brannfarlige og sett opp "røyking forbudt"-skilt der det er nødvendig.

Trafikk og samband

Skilt: Sett opp enkle skilt slik at de besøkende finner fram til gården.

Parkering: Parkeringsplassen bør ikke ligge for langt unna der ting foregår, men folk flest tåler å gå noen hundre meter. Det går også an å lage "tilbringertjeneste" med hest eller minibuss. Det kan være lurt å ha en innkjøring og en utkjøring til parkeringsplassen. Unngå å bruke tunet som parkeringsplass.

Sørg for at det er nok parkeringsplasser og at ekstra plass finnes om det kommer flere biler enn beregnet. Parkeringsplassen må tåle noe regn. Grus i beredskap kan være lurt.

Finn foreldrene: Ved store arrangementer hender det at foreldrene blir borte fra barna. Avtal på forhånd hvilken beskjed de besøkende skal få om hvor de kan finne hverandre. Foreldre kan også oppfordres til å "merke" barna med mobiltelefonnummer.

Tips på arrangementsdagen

Vær på plass i god tid: Folk kommer tidlig, ofte før den annonserte åpningstiden. Det må være god bemanning alle steder i begynnelsen av arrangementet.

Heis flagget: I sommerhalvåret (mars - oktober) heises flagget kl 8.00 og fires ved solnedgang, seinest kl 21.00.

Bruk telleapparat: For å sikre seg korrekt antall på de besøkende kan en bruke telleapparat ved inngangen. Telleapparat kan kjøpes rimelig eller lånes av det lokale idrettslaget.

Vær synlig: Vertskapet og "hjelpemannskaper" bør være godt synlige. Vertskapet bør skille seg ut fra de andre. Dugnadsgjengen kan ha busseruller, like T-skjorter, like luer, navneskilt eller lignende.

Hils velkommen: Det er selvfølgelig mest hyggelig om de besøkende blir håndhilst på når de kommer. Noen vertskap velger selv å ta i mot gjestene ved inngangen. Bruk gjerne "vertsvikarer", dagen kan bli lang. Har dere spesielt inviterte gjester, bør disse få en omvisning. Det er selvfølgelig hyggelig om vertskapet deltar på denne runden.

Vaktlister: Sørg for vaktlister, alle sentrale plasser skal være bemannet hele tiden.

Telefonvakt: Erfaringsmessig vil en del besøkende ringe gården for å forsikre seg om at det er Åpen Gård. Det er kanskje behov for telefonvakt.

Etter arrangementet

Rapporter til fylkeskontoret: Ring, eller send e-post, til fylkeskontoret umiddelbart etter arrangementet med beskjed om antall besøkende. Dette er spesielt viktig om arrangementet er på den fastsatte Åpen Gård dagen i august. Fylkeslaget gir beskjed videre til Oslo, som informerer presse og medier.

Rydd opp om kvelden: Det er lurt å rydde opp etter arrangementet samme kveld. Da vil erfaringsmessig flest delta. Ikke start opprydding før etter stengetid.

En siste sjekk: Ta en ekstra runde på gården og i husa etter arrangementet for å se om det er noe en har glemt. Det gjelder særlig brannfaren.

En fest: Dugnadsgjengen fortjener en grillfest!

Åpen gård hos oss – send inn senest 1. juli

Noen ord om gården, dere selv og hva som skal skje på Åpen gård, er en kjempefordel å ha for oss. Med de opplysningene vi ber om her, har vi et godt utgangspunkt for å gi mediene eksempler på hva Åpen gård i år har å by på. Legg gjerne ved et bilde av dere, gården eller dyr som dere har. Send skjemaet til oss senest **1. juli**.

Fyll ut og send på e-post infopost@bondelaget.no, faks 22 17 08 30 eller i posten til Norges Bondelag, Informasjonsavdelingen, Postboks 9354 Grønland, 0135 Oslo.

Lokallag	
Navn på gården	
Kommune	
Fylke	
Gårdbruker, navn og alder	
Eventuell familie, navn og alder	
Hva gården driver med	
Areal	
Antall dyr	
Aktiviteter på Åpen gård	
Tidspunkt for Åpen gård, dato og klokkeslett	
Noen linjer om familien og/eller gården	

Takk for hjelpa, og lykke til med Åpen Gård!

Evaluerings skjema – send inn senest 1. september

Fyll ut og send til fylkeskontoret etter arrangementet, senest 1. september.

Navn på gården + arrangørslag:	
Antall besøkende (ca tall):	Voksne: Barn: Totalt:
Aktiviteter på Åpen Gård:	

Informasjon fra Norges Bondelag

Kom informasjonen til riktig tid?	☐ Ja	Annet:
Fikk du svar på spørsmål?	☐ Ja ☐ Nei	Annet:
Forslag til andre profileringsartikler:		
Hvordan fungerte pressearbeidet? Fikk dere oppslag?		
Er økonomi en hindring for å få til, aktiviteter, få med dugnadsfolk etc?		

Samarbeidet med Tine og Nortura

Matservering: Brukte dere varer fra samvirkeorganisasjoner eller andre?	☐ Samvirke	☐ Andre
Hvordan ble matvarene skaffet til veie?		
Hvordan fungerte samarbeidet med Tine og Nortura?		

Vedlegg – Kortvarig omsetning av mat/næringsmidler

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Kortvarig omsetning av mat/næringsmidler

Ved melding om enkeltstående aktiviteter som innebærer salg/omsetning av næringsmidler med varighet under en uke eller ved flyttbare lokaler (gatekjøkkenvogn, fiskebil etc.) skal dette skjemaet benyttes. Det vises til generell forskrift av 08.07.1983 nr. 1252 for produksjon og omsetning mv. av næringsmidler § 13.

OPPLYSNINGER OM VIRKSOMHET/ANSVARLIG PERSON

Navn på arrangement:	
Gjelder privatperson: ☐	Næringsmiddelvirksomhet: ☐
Frivillig organisasjon/forening/lag: ☐	Annet: ☐
Navn på ansvarlig/daglig leder:	Telefon:
Utsalgssted(er), adresse(r):	
Driftsperiode(r), dato/tidspunkt:	

MELDING OM ENKELT SALG (VAFLE, PØLSER, MV.)

Eksempler: Pølser, vafler, is, brus, kaker og bakverkuten krem, toast, hamburgere, bakt potet, sveler, spekepølser, ferdigpakkede næringsmidler, sukkervarer, popcorn, smaksprøver, frukt, bær, grønnsaker, emballerte frysevarer.

Hva skal selges:
Andre opplysninger:

Sendes til Mattilsynet lokalt.